

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ САДІВНИЦТВА**

Факультет економіки і підприємництва

Кафедра підприємництва, торгівлі та біржової діяльності

Допущено до захисту

“ _____ ” _____ 2024 р.

Зав. кафедри, д.е.н., професор

_____ **Соколюк С.Ю.**

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
МАГІСТРА**

**ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ТОВ "АГРОТЕХ-
ГАРАНТІЯ"МИРГОРОДСЬКОГО РАЙОНУ
ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНО-
ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ**

Виконав - студент 2 курсу,

21м-пт групи

освітньої програми «Аграрне

підприємництво та агротрейдинг»

спеціальності 076 Підприємництво

та торгівля

Криворук Тарас Станіславович

Науковий керівник – к.е.н., доцент

Жарун Олена Володимирівна

Умань – 2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ САДІВНИЦТВА

Факультет економіки і підприємництва
Кафедра підприємництва, торгівлі та біржової діяльності
Освітня програма «Аграрне підприємництво та агротрейдинг»
Спеціальність 076 «Підприємництво та торгівля»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри д.е.н., професор

_____ **Соколюк С. Ю.**

“ ____ ” _____ 20__ року

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

Студенту **Криворуку Тарасу Станіславовичу**

1. Тема роботи «Економічна безпека ТОВ "Агротех-Гарантія" Миргородського району Полтавської області в умовах соціально-економічної нестабільності»

Керівник роботи к. е. н., доцент Жарун Олена Володимирівна
затверджені наказом по університету від “ ____ ” _____ 20__ року № _____

2. Строк подання студентом роботи _____

3. Вихідні дані до роботи вітчизняні та міжнародні нормативно-правові акти та стандарти, наукова література вітчизняних і зарубіжних авторів з питань економічної безпеки; періодичні видання; матеріали статистичної та бухгалтерської звітності підприємства

4. Перелік питань, які потрібно розробити

1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

2. ОЦІНКА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ З МЕТОЮ ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА

5. Перелік графічного матеріалу

Робота містить 11 таблиць, 6 рисунків

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/П	Назва етапів роботи	Срок виконання етапів проекту
1.	Вибір теми кваліфікаційної роботи	10.10.2023
2.	Одержання індивідуального завдання	11.09.2023
3.	Складання календарного плану написання кваліфікаційної роботи	11.09.2023
4.	Підготовка до виконання кваліфікаційної роботи - підбір та вивчення літератури - участь у виконанні науково-дослідних робіт - інші заходи	Жовтень - грудень 2023
5.	Уточнення теми кваліфікаційної роботи та календарного плану-графіка, виходячи зі специфіки базового підприємства, установи	Грудень 2023
6.	Підготовка: - першого розділу - другого розділу - третього розділу - висновків	Лютий 2024 Травень 2024 Жовтень 2024 Листопад 2024
7.	Доопрацювання кваліфікаційної роботи з урахування зауважень наукового керівника	29.11.2024
8.	Написання та оформлення роботи в остаточному варіанті	01.12.2024
9.	Перевірка роботи на академічний плагіат	06.12.2024
10.	Одержання відгуку наукового керівника	08.12.2024
11.	Попередній захист роботи на кафедрі	08.12.2024
12.	Затвердження роботи завідувачем кафедри	09.12.2024
13.	Одержання рецензії	10.12.2024
14.	Захист кваліфікаційної роботи	13.12.2024

Студент _____ Криворук Т.С.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____ Жарун О.В.
(підпис) (прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП	
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ.....	
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ.....	
2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства.....	
2.2 Аналіз стану економічної безпеки підприємства.....	
2.3 Виявлення основних факторів впливу на рівень економічної безпеки підприємства.....	
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ З МЕТОЮ ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА.....	
ВИСНОВКИ	
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	

Реферат
на кваліфікаційну роботу :
«Економічна безпека ТОВ "Агротех-Гарантія" Миргородського району
Полтавської області в умовах соціально-економічної нестабільності»
студента факультету економіки і підприємництва
Уманського національного університету садівництва Криворука Т.С.

В сучасних умовах високого рівня невизначеності та швидких змін глобального соціально-економічного простору забезпечення стабільного розвитку соціально-економічної системи стає актуальним завданням держави та суспільства. Саме нестабільність сучасного розвитку, як його визначальна ознака, привертає особливу увагу до дослідження проблеми економічної безпеки. Лише в безпечних умовах економічного розвитку набуває таких визначальних характеристик як сталість, стійкість, динамізм, інклюзивність. Нестабільне середовище визначається підвищеним рівнем ризиків та загроз, які знижують ефективність функціонування соціально-економічної системи, її довгострокову результативність та утворюють на шляху її розвитку негативні фактори. Уникнути цього можливо лише при комплексній розбудові ефективної системи забезпечення економічної безпеки.

Загальний зміст роботи викладений на 55 сторінках комп'ютерного тексту. Робота містить 11 таблиць, 6 рисунків. Кількість використаних джерел становить 47 наукових праць.

Перший розділ роботи – теоретичний. В ньому висвітлено теоретичні аспекти проблем підвищення рівня економічної безпеки підприємства.

Другий розділ – практичний. Проведено аналіз показників та оцінку рівня економічної безпеки підприємства.

Третій розділ висвітлює напрями підвищення рівня економічної безпеки підприємства.

Ключові слова: безпека, економічна безпека, управління, підприємство, фінансова стійкість, рентабельність, платоспроможність.

ABSTRACT

In today's environment of high uncertainty and rapid changes in the global socio-economic space, ensuring the stable development of the socio-economic system is becoming an urgent task for the state and society. It is the instability of modern development, as its defining feature, that draws special attention to the study of economic security. Only in a secure environment does economic development acquire such defining characteristics as sustainability, resilience, dynamism, and inclusiveness. An unstable environment is determined by an increased level of risks and threats that reduce the efficiency of the socio-economic system, its long-term performance and create negative factors on the way to its development. This can be avoided only through the comprehensive development of an effective system of economic security.

Keywords: *security, economic security, management, enterprise, financial sustainability, profitability, solvency*

ВСТУП

Актуальність дослідження. Економічна безпека України зазнає відчутних трансформацій в умовах довготривалої війни. Пройшовши етап стабілізації та адаптації до перших шоків повномасштабного вторгнення, національний економічний механізм почав поступовий перехід до економіки воєнного часу. Це обумовлює як обережні оптимістичні прогнози експертів стосовно економічного відновлення, так і нові виклики та загрози економічній безпеці держави.

У 2024 р. виклики і загрози економічній безпеці пов'язуються насамперед із безпосереднім деструктивним впливом воєнних дій для економічного розвитку (зокрема: фізичними руйнуваннями основних засобів та економічної інфраструктури, неможливістю здійснювати економічну діяльність в умовах воєнних дій на локальних напрямках; ракетно-дроновими атаками та ін.), нестачею кваліфікованої робочої сили, а також ймовірним збільшенням макроекономічних диспропорцій. На тлі невизначеності у розмірах завданих війною збитків та можливостей їх компенсації, часові та фінансові перспективи відновлення економічного потенціалу у багатьох сферах діяльності залишаються серед основних проблем економічної безпеки України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Так як національна безпека держави завжди була і буде основним стратегічним пріоритетом державної політики, а останнім часом економічні та соціальні аспекти національної безпеки підвелися на найвищий ступінь актуальності, дана проблематика активно опрацьовується представниками найвищих щаблів державної влади, провідними науковцями, освітянами, громадськими діячами [1; 2; 3; 4; 5]. У дослідження проблеми економічної та соціальної безпеки та подоланні викликів вагомий внесок зробили наступні українські вчені: Андріїв Н. М. [6], Балдинюк В. [7], Безус Р. М. [8], Бутенко В., Байдацький М. [9], Будник Л., Ронська О., Лісецька Л. [10], Варналій З. С., Білик Р. Р., Хмелевський М. О. [11], Гарькава В.Ф., Славкова О.П., Волотовська Т.П. [12], Гринкевич С., Когут М., Станкевич М. [14].

Мета кваліфікаційної роботи - дослідити сутність поняття соціально-економічної безпеки та визначити взаємозв'язок між поняттями економічної та

соціальної безпеки. Визначити основні актуальні виклики соціально-економічної безпеки на сучасному етапі історичного розвитку, шляхи подолання, проаналізувати міжнародний досвід у їх подоланні.

Досягнення поставленої мети зумовило виконання таких **завдань**:

- визначити теоретичні аспекти сутності економічної безпеки, її функцій та принципів в системі підприємством та обґрунтувати зміст теоретичних аспектів щодо економічної безпеки підприємства;

- здійснити аналіз організаційно-економічної діяльності підприємства та провести оцінку економічної безпеки підприємства та виявити ключові фактори впливу на неї;

- визначити та обґрунтувати шляхи удосконалення економічної безпеки підприємства.

Об'єктом дослідження є економічна безпека підприємства в нестабільних умовах.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні підходи, практичні рекомендації щодо економічної безпеки підприємства.

Дослідження здійснювалось на основі теоретичних та методичних положень українських та закордонних науковців у сферах менеджменту, економічного аналізу, економіки та прогнозування. **Інформаційною базою кваліфікаційної роботи** є вітчизняні та міжнародні нормативно-правові акти та стандарти, наукова література вітчизняних і зарубіжних авторів з питань економічної безпеки; періодичні видання; матеріали статистичної та бухгалтерської звітності підприємства.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

За результатами останніх досліджень провідних українських вчених можна визначити основні трактування понять: економічна безпека, соціальна безпека та соціально-економічна безпека.

Так, економічна безпека – це стан економіки, при якому забезпечується досить високе і стійке економічне зростання; ефективне задоволення економічних потреб; контроль держави за рухом і використанням національних ресурсів; захист економічних інтересів країни на національному і міжнародному рівнях. Складова частина національної безпеки, її фундамент і матеріальна основа. Об'єктом економічної безпеки виступає як економічна система узята в цілому, так і її складові елементи: природні багатства, виробничі і невиробничі фонди, нерухомість, фінансові ресурси, людські ресурси, господарські структури, сім'я, особа [13].

Економічна безпека України – це система заходів, спрямованих на забезпечення безперебійного ефективного функціонування та стійкості національної економіки, захист її від внутрішніх та зовнішніх загроз, для забезпечення високого рівня життя громадян. Вона є одним з найважливіших елементів національної безпеки, оскільки економічна стабільність є основою для розвитку усіх галузей держави. Офіційним визначенням, затвердженим на законодавчому рівні є наступне: економічна безпека - це стан національної економіки, який дає змогу зберігати стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз, забезпечувати високу конкурентоспроможність у світовому економічному середовищі і характеризує здатність національної економіки до сталого та збалансованого зростання [15].

Отже, суть економічної безпеки полягає в здатності підприємства ефективно функціонувати в ринкових умовах, забезпечуючи при цьому стабільність та прибутковість (рис.1.1). Ця стабільність досягається, в першу чергу, за рахунок раціонального управління ресурсами та ризиками підприємства.

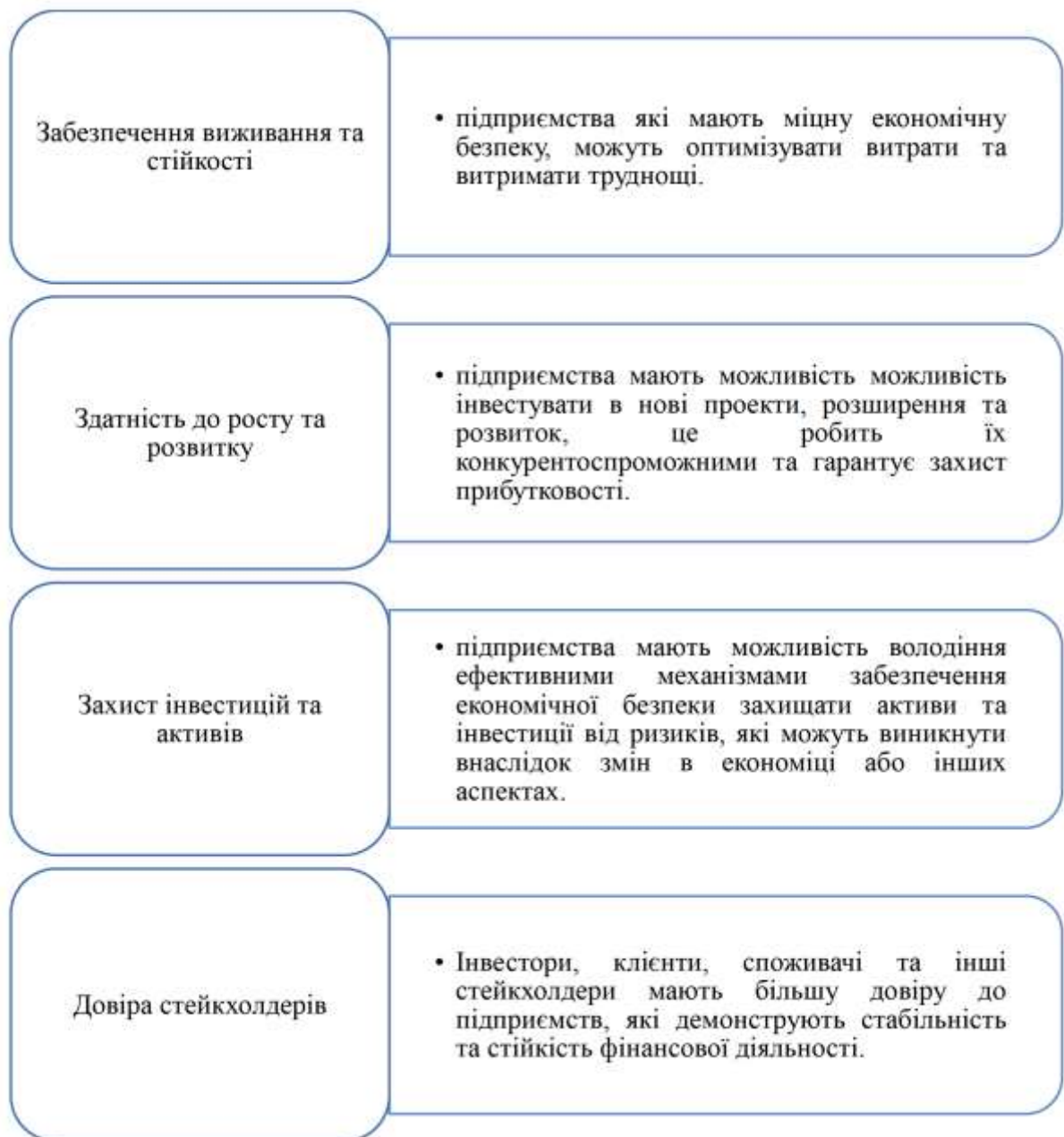

Рис. 1.1. Обґрунтування важливості економічної безпеки для підприємства

Економічна безпека України складається з декількох основних елементів, кожен з яких спрямований на зміцнення стійкості економіки перед внутрішніми і зовнішніми загрозами. Серед основних компонентів економічної безпеки виділяють: фінансову безпеку, продовольчу, виробничу, торгову, технологічну, соціальну, інвестиційну, екологічну, зовнішньоекономічну. Останнім часом підвищується значущість соціальної безпеки держави.

По-перше, відповідно до Конституції України: Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні

найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [20].

По-друге, відповідно до актуальних політичних трендів провідних країн світу на першу центральну позицію виводиться людина, а політика основним вектором якої є людина - людиноцентризм. Людиноцентризм — це підхід, що ставить людину в центр уваги у всіх сферах діяльності, від управління і бізнесу до науки, технологій та освіти. Цей підхід акцентує важливість потреб, інтересів, добробуту і безпеки кожної особистості, створюючи умови для всебічного розвитку та самореалізації.

По-третє, 14 вересня 2020 року Указом Президента України № 392/2020 була затверджена Стратегія національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни». Яка визначила Пріоритети національних інтересів України та забезпечення національної безпеки, цілі та основні напрями державної політики у сфері національної безпеки. Серед основних постулатів Стратегії зазначено такі, в центрі уваги яких знаходиться людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека – як найвища соціальна цінність в Україні.

Реалізація цієї норми Конституції України – головна ціль державної політики національної безпеки. Суспільний розвиток, насамперед розвиток людського капіталу, захист прав, свобод і законних інтересів громадян України [38].

Четверте, як економічна, так і соціальна політика, є основними напрямками Глобальної стратегії сталого розвитку. Сьогодні глобальна стратегія сталого розвитку набуває особливої важливості, оскільки спрямована на розв'язання критичних проблем сучасності, таких як зміни клімату, соціальна нерівність, обмеженість природних ресурсів та інші соціальні виклики. Вона покликана підтримувати гармонійний розвиток, поєднуючи економічне зростання з турботою про довкілля та соціальним добробутом.

П'яте, підвищення актуальності соціальної політики України у зв'язку з повномасштабним вторгненням. Різко підвищилася значущість соціальної

політики, оскільки громадяни зіткнулися з численними новими викликами та потребами. Військові дії призвели до масових переміщень населення, збільшення кількості ветеранів, сімей військових і людей, які постраждали фізично та психологічно. Це посилило необхідність соціального захисту, який здатен забезпечити підтримку найуразливіших груп, допомогти у відновленні і реабілітації тих, хто постраждав, та створити механізми адаптації до нових умов. Зростає роль соціальної політики у відновленні економічної стабільності, адже забезпечення базових потреб громадян допомагає знизити соціальну напругу та сприяє стійкості суспільства в умовах кризи.

Важливими стали програми підтримки внутрішньо переміщених осіб, доступ до охорони здоров'я та психологічної допомоги, а також сприяння зайнятості, що допомагає адаптуватися в нових регіонах і обставинах. Що стосується соціальної безпеки, її офіційно затверджено на законодавчому рівні визначенням є наступне: соціальна безпека - це стан розвитку держави, за якого держава здатна забезпечити гідний і якісний рівень життя населення незалежно від віку, статі, рівня доходів, сприяти розвитку людського капіталу як найважливішої складової економічного потенціалу країни [20].

Соціальна безпека означає захищеність громадян від можливих соціальних ризиків, таких як безробіття, бідність, обмежений доступ до медичних та освітніх послуг, а також усунення соціальних конфліктів. Її мета полягає у тому, щоб кожен громадянин мав доступ до основних благ і послуг та був захищений на випадок втрати доходу чи життєвих труднощів. В той же час, в державі підтримується достатній рівень зайнятості населення, а населення є працездатним, активним, має достатній освітньо-кваліфікаційний рівень для забезпечення потреб національної економіки.

Основними компонентами соціальної безпеки є: соціальні гарантії та захист - комплекс заходів для забезпечення задовільного рівня життя громадян (пенсії, виплати по безробіттю, підтримку для сімей із дітьми та інші види допомоги). Зайнятість та ринок праці - стабільний ринок праці – це важливий аспект соціальної безпеки, так як знижує рівень безробіття, сприяє створенню нових робочих місць і підвищенню кваліфікації. Система охорони здоров'я –

ключова складова соціальної безпеки, яка складається з доступності якісних медичних послуг усім громадянам, систему медичного страхування, реабілітаційні та профілактичні програми. Освіта – характеризується доступністю до якісної освіти, можливістю мобільності, підвищенням професійно-кваліфікаційного рівня, що сприяє підвищенню якості людського ресурсу держави. Підтримка для осіб з інвалідністю та вразливих груп - соціальна безпека здійснює захист прав осіб з інвалідністю, ветеранів, біженців та інших вразливих категорій, сприяючи їхній інтеграції в суспільство.

Повномасштабне вторгнення росії створило низку серйозних загроз для соціально-економічної безпеки України. Це насамперед руйнування інфраструктури, скорочення промислового виробництва та пошкодження ключових економічних об'єктів, що ускладнює нормальне функціонування економіки. Крім того, значна кількість громадян була змушена залишити свої 9 домівки, що призвело до внутрішньої міграції та збільшення витрат на підтримку переміщених осіб. Також, через військові дії в країні підвищився рівень інфляції, знизилася купівельна спроможність населення, зріс рівень бідності, в тому числі через втрату роботи багатьма громадянами.

Пошкодження енергетичної інфраструктури призвели до серйозних загроз енергетичній безпеці, що безпосередньо впливає на економічну стабільність. Відтік іноземних інвестицій, зростання державного боргу і збільшення навантаження на бюджет також знижують можливості для відновлення економіки та стабілізації рівня життя. Такі соціально-економічні ризики потребують значних зусиль для підтримки економічної стабільності, підвищення рівня зайнятості, соціальної підтримки постраждалих і залучення міжнародної допомоги для подолання наслідків війни.

До основних сучасних, актуальних через повномасштабне вторгнення РФ, соціально-економічних викликів України можна віднести наступні: Масове зниження кількості населення та демографічна криза.

Основні причини масового зниження кількості населення України через повномасштабне вторгнення РФ:

– Значні військові та цивільні втрати - військові дії призвели до загибелі великої кількості українців — як військових, так і мирних жителів. Постійні обстріли, бомбардування міст і сіл, мінування територій спричинили значні втрати серед населення.

– Масова міграція за кордон - військові дії змусили мільйони українців шукати притулок за кордоном, переважно в країнах Європейського Союзу, таких як Польща, Німеччина, Чехія та інші. Мільйони українців на тривалий час виїхали з країни, найбільшу небезпеку становить ризик їх повернення в Україну.

– Внутрішнє переміщення населення - близько 4-5 мільйонів українців змушені були залишити свої домівки, переїхати в західний регіон України.

– Зниження народжуваності - військові дії та загальна нестабільність призвели до того, що багато сімей відкладають народження дітей [24,25]. Зниження рівня життя населення.

Основними причинами зниження рівня життя населення України через повномасштабне вторгнення РФ є:

– Руйнування інфраструктури - активні бойові дії та обстріли призвели до масштабних руйнувань житлових будинків, промислових об'єктів, транспортних і енергетичних систем. Відсутність базових комунальних послуг, таких як електропостачання та водопостачання, значно ускладнили життя українців.

– Економічний спад і безробіття. Війна спричинила економічний колапс у багатьох галузях, зокрема в промисловості, сільському господарстві та послугах. Значна кількість підприємств була зруйнована або припинила свою діяльність, що призвело до зростання безробіття.

– Зростання інфляції. Після початку вторгнення інфляція в Україні різко зросла.

– Масова міграція та переселення. Велика кількість українців змушена була залишити свої домівки та мігрувати в інші регіони або за кордон. Це призвело до розриву зв'язків між родинами, втрати роботи, житла та зниження якості життя [26,27,28].

Зниження доступності та якості освіти. Основними причинами зниження доступності та якості освіти в Україні можна визначити наступні:

- Воєнні дії та руйнування інфраструктури. Повномасштабне вторгнення РФ призвело до значних руйнувань освітньої інфраструктури — шкіл, університетів, дитячих садків. За даними Міністерства освіти і науки України, тисячі навчальних закладів були пошкоджені або повністю знищені, що обмежило доступ до навчання багатьох учнів і студентів.

- Міграція населення. Мільйони дітей та студентів змушені були покинути свої домівки й переїхати до безпечніших регіонів України або виїхати за кордон. Це ускладнило їхній доступ до освіти, оскільки не всі змогли швидко адаптуватися до нових умов, знайти нові школи чи продовжити навчання.

- Перехід на дистанційне навчання. Бойові дії та повітряні тривоги змусили значну частину українських шкіл і університетів перейти на дистанційну форму навчання.

- Втрата кадрів та педагогів. Частина викладацького складу покинула країну або переїхала в інші регіони, де не змогла продовжити роботу. Це негативно вплинуло на якість освіти, оскільки школи та університети стикаються з нестачею фахівців.

- Психологічні та соціальні проблеми. Діти та молодь переживають стрес через війну, що також впливає на їхню здатність зосереджуватися на навчанні. Постійні тривоги, розлука з батьками або рідними через їхню службу в армії чи загибель негативно впливають на їхній емоційний стан і мотивацію до навчання.

- 1,2 мільйона дітей покинули Україну і опинилися за кордоном, що суттєво ускладнило їх навчання через різні освітні системи в інших країнах.

- Понад 80% шкіл перейшли на дистанційне навчання. Проте, через проблеми з інтернетом, лише близько 65% учнів змогли брати участь у повноцінному онлайн-навчанні [32]. Аналізуючи вищеподані виклики та їх наслідки, можна робити ствердження, що соціальні виклики створюють стійкий потужний вплив на економічний стан в країні. Це вимагає встановлення взаємозв'язку між економічною та соціальною безпекою країни та формулювання доповненого визначення соціально-економічної безпеки

України. Посилення зв'язку між економічною та соціальною безпекою в Україні є критично важливим, особливо в умовах війни та викликів для економіки. Економічна безпека створює основу для підвищення соціальних стандартів, а стабільна соціальна ситуація, в свою чергу, сприяє зростанню економіки.

Проте зволікання та нехтування такими проблемами як масове зниження кількості населення, демографічна криза, масова міграція за кордон, зниження рівня життя населення, зростання гендерного розриву можуть призвести до поглиблення в державі економічної кризи. Економічна безпека створює умови для суспільного розвитку через створення нових робочих місць, підвищення рівня доходів та зменшення соціальної нерівності. Необхідним є зосередження на відновленні економіки, залученні інвестицій і відбудові інфраструктури, що має позитивно вплинути на соціальний захист населення.

Так, у післявоєнній Німеччині інвестиції в розвиток інфраструктури та підприємництва створили основу для покращення соціального захисту. Розвинута система соціального захисту, що включає пенсії, страхування, освіту та охорону здоров'я, сприяє стабільності економіки. Коли люди захищені від безробіття, втрати доходів та захворювань, підвищується продуктивність і зменшується соціальне напруження.

Прикладом є Швеція, де соціальна система підтримується високими податками, що фінансують соціальну інфраструктуру та забезпечують економічну стабільність. Зменшення бідності є важливим аспектом забезпечення соціальної безпеки. Економічні заходи, спрямовані на справедливий розподіл ресурсів і підтримку малого бізнесу, допомагають зміцнити соціальну стабільність. Україні варто розвивати програми боротьби з бідністю для захисту вразливих верств населення.

У Канаді ефективно діє система податкових пільг та соціальної підтримки, що сприяє зниженню рівня бідності. Розвиток систем освіти та охорони здоров'я є основою для підвищення як економічної, так і соціальної безпеки. Якісна освіта та медичні послуги сприяють підвищенню продуктивності праці та зниженню соціальних ризиків. Фінляндія, наприклад, активно інвестує

в освіту та інновації, що забезпечує стабільне економічне зростання та високу якість життя.

Україні варто приділити особливу увагу освітнім програмам та інвестиціям у людський капітал для зміцнення економіки і соціальної стабільності. Основними напрямками соціально-економічної політики мають бути:

1. Проведення реформ, які одночасно сприятимуть економічному зростанню та соціальній справедливості. Підвищення зайнятості та зниження безробіття.

2. Інвестування в інфраструктуру та створення нових робочих місць для стимулювання економічного розвитку і соціальної стабільності.

3. Модернізація системи соціального захисту, щоб зробити її більш гнучкою та орієнтованою на підтримку найбільш вразливих груп населення.

4. Забезпечення рівного доступу до освіти та медичних послуг для зміцнення соціального захисту та стимулювання економічного зростання. Для зміцнення зв'язку між економічною та соціальною безпекою в Україні необхідний комплексний підхід, що включає економічні реформи, розширення соціальних програм, боротьбу з бідністю та інвестиції в людський капітал. Адаптація кращих міжнародних практик до українських реалій сприятиме стабільному розвитку країни та підвищенню рівня життя громадян.

У нинішніх умовах військового конфлікту та економічних викликів Україні надзвичайно важливо зміцнити взаємозв'язок між економічною та соціальною безпекою для забезпечення стабільного розвитку. Економічна безпека створює основи для покращення соціальних стандартів, а стабільна соціальна обстановка, в свою чергу, сприяє економічному зростанню. Для досягнення цього потрібно розробити узгоджені політичні рішення та стратегії, що враховують як внутрішні, так і зовнішні виклики.

Підбиваючи підсумки викладених вище аргументів та фактів, вкрай необхідною є інтеграція аспектів економічної та соціальної безпеки, тим самим посилення синергічного ефекту, та формулювання новітнього визначення соціально-економічної безпеки. Так, з урахуванням тісної взаємозалежності між

економічною та соціальної безпеки держави, ми пропонуємо дещо доповнити визначення поняття «соціально-економічна безпека держави» – це здатність держави утримувати економічний розвиток на належному рівні, зберігати стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз, в той же час забезпечувати високий рівень соціальної якості життя людського ресурсу, який відповідає усім необхідним кількісним і якісним критеріям, для стабільного ефективного функціонування держави, стійкого економічного зростання, високого рівня міжнародної конкурентоспроможності, та забезпечення сталого розвитку. Іншими словами, економічна безпека створює основу для підвищення соціальних стандартів, рівня кількісних та якісних показників розвитку людського ресурсу держави, а високий рівень розвитку людського ресурсу, сприяє зростанню економіки.

Таким чином економічний та соціальний елементи системи національної безпеки тісно взаємопов'язані і здатні утворювати синергічний ефект. Забезпечення соціально-економічної безпеки держави можливим є за рахунок організації та постійного вдосконалення ефективності державної системи безпеки.

Також можливим є залучення засобів програм міжнародної допомоги та співробітництва, таких як: програми фінансування міжнародними фінансовими інституціями:

МВФ – фінансова допомога спрямована на стабілізацію макроекономічної ситуації та проведення необхідних реформ.

Світовий банк –кредити на відновлення інфраструктури та реформування і галузях соціального забезпечення, медичних послуг та освітніх послуг. Програми двосторонньої допомоги, наприклад, програми фінансової, військової, технологічної підтримки з боку США, країн Європейського Союзу, Канади. Цільові міжнародні гранти та проекти міжнародних організацій спрямованих на відновлення та розвиток.

Також, ефективним інструментом може бути вивчення та імплементація елементів політики позитивного зарубіжного досвіду. Група провідних українських вчених Тебенко В.М., Болтянська Л.О., Лисак О.І. у ряді своїх

компетентних наукових досліджень пропонують адаптацію та імплементацію сучасних підходів новітньої політики соціальної якості Європейського Союзу, яка історично основана на принципах соціального миру, соціальної рівності, соціальної справедливості, соціального благополуччя та якості життя населення, в умовах післявоєнної соціально-економічної відбудови України. На практиці ця політика являє собою комплексний підхід до державного управління, який передбачає реалізацію основ соціальної якості — стану, за якого громадяни мають можливість брати участь у соціальному та економічному житті суспільства, підвищуючи власне благополуччя, можливості та особистісний потенціал [39].

Міжнародний досвід свідчить, що комплексні реформи, спрямовані на стимулювання економічного зростання та соціальну підтримку, можуть допомогти Україні досягти стабільного розвитку навіть у післякризовий період.

РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства

ТОВ «Агротех-Гарантія» засноване 27 вересня 2001 року. В даний час підприємство обробляє землю у трьох районах Полтавської області на умовах оренди на території десяти сільських і селищних рад. Зареєстровано ТОВ «Агротех-Гарантія» в смт Комишня, де і розташована основна база підприємства, там же знаходяться тракторний і автомобільний парки, центральний склад і струмове господарство.

Підприємство займається виробництвом та реалізацією сільськогосподарської продукції рослинництва та тваринництва. Місія – зберегти традиції та стати кращим сучасним ефективним сільськогосподарським товаровиробником півночі Полтавської області, забезпечити будь-якого споживача якісною та екологічно-чистою сільськогосподарською продукцією, досягти високих фінансових результатів, які б задовольнили власників підприємства.

Головною метою підприємства є задоволення потреб споживачів в сільськогосподарській продукції і, на основі цього отримання прибутку шляхом сільськогосподарського виробництва, переробкою та реалізацією, а також здійснення інших видів господарської діяльності, які спрямовані на задоволення потреб населення при постійному нарощуванні виробництва.

Склад землі характеризується структурою, що означає відсоток і динаміку зміни її складу. Від характеру і рівня ефективності використання землі залежить розвиток продуктивних сил, масштаби виробництва і матеріальне життя працівників сільського господарства.

Для діагностики забезпеченості земельними ресурсами на підприємстві скористаємося табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Склад земельного фонду підприємства, 2018–2022 рр., га

Показники	Роки					2022 р. до 2018 р.	
	2018	2019	2020	2021	2022	абсолютне відхилення, (+;-)	відносне відхилення м, %
Сільськогосподарські угіддя, всього	3349	3349	3306	3306	3306	-43	98,7
в т.ч. рілля	3326	3326	3287	3287	3287	-39	98,8
пасовища	4	4	4	4	4	0	100,0
багаторічні насадження	19	19	15	15	15	-4	78,9

Дослідивши дані табл. 2.1 видно, що вся територія землекористування є власністю підприємства. У порівнянні 2022 р. з 2018 р. скоротилися сільськогосподарські угіддя на 43 га (1,3 %) за рахунок зменшення ріллі на 39 га (1,2 %), а багаторічних насаджень на 4 га (21,1 %).

Таланти та їх структура, розумне та просторове розміщення, культура управління в системі управління підприємством є запорукою успіху заходу. Жоден бізнес не може створити ефективні маркетингові, фінансові, бухгалтерські системи без кваліфікованих і мотивованих працівників. У сучасному світі глобальної конкуренції та швидкого технологічного прогресу ефективне управління персоналом є особливо важливим. Продукти, методи роботи, технології та навіть організаційні структури старіють з безпрецедентною швидкістю. Знання та навички працівників стали основним джерелом довгострокового розвитку підприємств.

Проаналізуємо чисельність трудових ресурсів на досліджуваному підприємстві (табл. 2.2).

За даними табл. 2.2, у порівнянні з 2018 роком середньорічна кількість працівників підвищилась на 3 адміністративні одиниці (1,3 %), щодо зайнятих у сільськогосподарському виробництві, то динаміка працівників за досліджуваний період в цілому зросла на 2 особи (1,0 %), таку динаміку зумовила чисельність працівників у тваринництві, яка збільшилась на 11 осіб (11,1 %), тоді як у рослинництві відбулося скорочення на 9 осіб (9,1 %).

Таблиця 2.2

Динаміка чисельності трудових ресурсів підприємства, осіб

Показники	Роки					2022 р. до 2018 р.	
	2018	2019	2020	2021	2022	абсолютне відхилення, (+;-)	відносне відхилення, %
Середньорічна кількість працівників	227	227	229	230	230	3	101,3
Середньооблікова чисельність працівників, зайнятих у сільському господарстві	198	198	200	200	200	2	101,0
у т. ч. в рослинництві	99	99	103	90	90	-9	90,9
тваринництві	99	99	97	110	110	11	111,1

Створення та підтримання конкурентних переваг національної економіки та підприємств в основному досягається за умов ефективного формування та ефективного використання талантів. Практика діяльності підприємства довела, що застосовуючи ефективні принципи та методи залучення та використання людського капіталу, можна отримати належну віддачу від використання людського капіталу, підвищити прибутковість підприємств, отримати певний соціально-економічний ефект.

Засоби виробництва, які економіка може контролювати і виражати у формі вартості, - це засоби виробництва підприємства. Основною ознакою оборотних коштів підприємства є специфіка перенесення вартості на продукцію. Основні засоби поступово переносять свою вартість на витрати виробництва за рахунок амортизаційних відрахувань. Другою ознакою основних засобів є те, що вони використовуються у виробництві в незмінному натуральному вигляді.

Дослідимо наявність основних засобів за допомогою табл. 2.3.

Таблиця 2.3

**Показники складу і забезпеченості підприємства основними
виробничими засобами та ефективність їх використання, тис. грн**

Показники	Роки					2022 р. до 2018 р.	
	2018	2019	2020	2021	2022	абсолютне відхилення, (+;-)	відносне відхилення, %
Будинки, споруди та пристрої	11530	4294	7515	10736	13957	2427	121,0
Машини та обладнання	7074	6536	8374	10212	12050	4976	170,3
Транспортні засоби	979	1657	2165	2673	3181	2202	у 3,3 рази
Інструмента	670	399	587	775	963	293	143,7
Разом	20224	12886	18641	24396	30151	9927	149,1
Фондозабезпе- ченість	6,7	3,4	5	6,6	8,2	1,5	122,4
Фондоозброєніс- ть праці	75,4	68,8	85,4	102	118,6	43,2	157,3
Забезпеченість основних фондів оборотними	0,41	0,87	0,73	0,59	0,45	0,04	109,8
Фондомісткість	0,9	0,2	0,5	0,8	1,1	0,2	122,2
Фондовіддача	1,1	1,8	1,5	1,2	0,9	-0,2	81,8
Одержано на 100 грн основних фондів: товарної продукції	102,5	262,1	247,3	232,5	217,7	115,2	у 2,1 рази
прибутку	2,9	3,4	3,8	6	5,5	2,6	189,7
Умовний строк окупності основних фондів, роки	15	7	6,5	9	10	-5	66,7

Дані табл. 2.3, свідчать про зростання основних засобів на 9927,0 тис. грн, або на 49,1 %, у тому числі: транспортних засобів – у 3,3 рази, машин та

обладнання – на 70,3 %, інструментів – на 43,7 % та будинків і споруд – на 21,0 %. У структурі основних засобів найбільшу питому вагу займають будинки та споруди, що у 2022 р. складають 46,3 %, значну частку займають машини та обладнання – 40,0 %, транспортні засоби – 10,5 %.

У 2022 р. порівняно з 2018 р. покращилися показники фондозабезпеченість та фондоозброєність праці, що свідчить про збільшення якості матеріально-технічної бази. Спостерігається підвищення забезпеченості основних фондів оборотними та фондомісткості на 9,8 % та 22,2 % відповідно. На підвищення рівня основних засобів вказують і вартісні показники, а також скорочення строку окупності на 33,3 %. Зменшення фондівіддачі на 18,2 % вказує на неефективне використання основних засобів упродовж останніх років.

Отже, виробничий процес підприємства здійснюється за відповідної взаємодії його детермінант: людей, засобів праці та предметів праці. Персонал підприємства використовує наявні засоби виробництва для виробництва корисної для суспільства продукції. Це означає, що, з одного боку, є вартість життя і фізичної праці, а з іншого – результати виробництва.

Ефективність сільськогосподарського виробництва підприємства залежить від ряду показників та умов управління ним. Раціональне використання коштів і ресурсів, застосування нових технологій дають змогу при виробництві сільськогосподарської продукції отримувати високі прибутки та знижувати собівартість і ціни, що безпосередньо впливає на зростання прибутку підприємства.

Спеціалізація господарства залежить від його структури грошових надходжень і реалізації товарів. Але оскільки сільське господарство виробляє значну частину неринкової продукції, воно має додаткові показники: загальну структуру виробництва, витрати на виробництво та оплату праці, основні фонди.

Основною є галузь із найбільшою часткою товарної номенклатури (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Визначення виробничого напрямку підприємства, 2018-2022 рр.

Назва галузі та продукції	Товарна продукція, тис. грн					В середньому за 5 років	Структура, %	Місце продукції
	2018	2019	2020	2021	2022			
Пшениця озима	4553	5765	6977	6756	11157	7488,7	10,4	4
Ячмінь ярий	3064	2975	2886	2103	810	1992,3	2,8	6
Овес ярий	18	23	28	45	30	31,0	0,04	10
Кукурудза на зерно	8832	12765	16698	19648	18870	15783,3	21,9	3
Соняшник	14295	15918	17541	12672	24770	17245,7	24,0	2
Соя	1625	2294	2963	956	4167	2249,3	3,1	5
Велика рогата худоба	1615	1465	1315	617	758	996,7	1,4	8
Свині	0	897	1794	1248	3139	1462,3	2,0	7
Молоко	21958	20376	18794	23540	28332	24610,0	34,2	1
Мед	69	77	85	61	88	72,7	0,1	9
Всього	56029	6256	6908	67646	92121	71932,0	100,0	x

Аналізуючи дані табл. 2.4 можна зробити висновок, що коефіцієнт спеціалізації становить 0,25 – це аргументує середній ступінь спеціалізації. Виробничий напрямок – молочно-технічний. Таким чином, шляхом цілеспрямованої діяльності підприємство досягає значних економічних показників і має відповідні засоби та значні можливості для зміцнення своїх позицій у конкурентному середовищі.

Загалом важливі показники економічної діяльності зросли у 2022 році відносно 2018 року, що свідчить про те, що економіка об'єкта дослідження продовжує розвиватися, а також підтверджує основні показники фінансової діяльності. Основним завданням підприємства має бути контроль співвідношення витрат і доходів, щоб визначити найкраще використання загальних ресурсів і, якщо це вигідно, забезпечити можливості для розширеного відтворення та сприяти зростанню конкурентоспроможності.

2.2. Аналіз стану економічної безпеки підприємства

Розвиток досліджуваного підприємства та його стан, є комплексним поняттям і результатом взаємодії усіх елементів системи фінансових відносин, визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність розміщення і використання його ресурсів.

Оцінка фінансового стану полягає в аналізі та розробці заходів щодо зміцнення фінансового стану на основі удосконалення фінансово-господарської роботи підприємства. Аналіз фінансового стану потребує розрахунок показників які характеризують майновий стан, ліквідність і платоспроможність, а також фінансову стійкість, рентабельність та ділову активність.

Першим етапом аналізу фінансового стану підприємства є вивчення його майнового стану (табл. 2.5) та його динамічних показників (рис. 2.1), які дають змогу визначити ефективність використання майна підприємства.

Такий аналіз демонструє певні резерви підвищення ефективності використання майна підприємства.

Таблиця 2.5

Показники майнового стану підприємства, 2018-2022 рр.

Показники	Рік					Відхилення +/-	
	2018	2019	2020	2021	2022	2022-2018	2022-2021
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,16	0,25	0,29	0,37	0,41	0,25	0,04
Коефіцієнт придатності	0,84	0,75	0,71	0,63	0,59	-0,25	-0,04
Коефіцієнт оновлення основних засобів	0,67	0,17	0,27	0,16	0,59	-0,08	0,43
Коефіцієнт вибуття основних засобів	0,13	0,01	0,01	0,04	0,83	0,70	0,79
Коефіцієнт приросту вартості основних засобів	0,90	0,21	0,31	0,13	-0,84	-1,74	-0,97

Враховуючи показник зносу (рис. 2.1), який показує ступінь зносу основних засобів підприємства, можна відзначити його щорічне зростання. У 2022 році значення індикатора сягнуло 0,41, що свідчить про те, що основні активи потребують подальшої модернізації. Проте 59,0 % основних фондів підприємства все ще доступні для використання, що свідчить про високу завантаженість у виробничому процесі. Темп оновлення у 2022 році зріс на у 2,7 рази порівняно з 2019 роком, що свідчить про поступове оновлення основних фондів підприємства, що пов'язано з введенням в експлуатацію нового обладнання та розширенням складських приміщень, що позитивно вплинуло на стан підприємства у 2021 році.

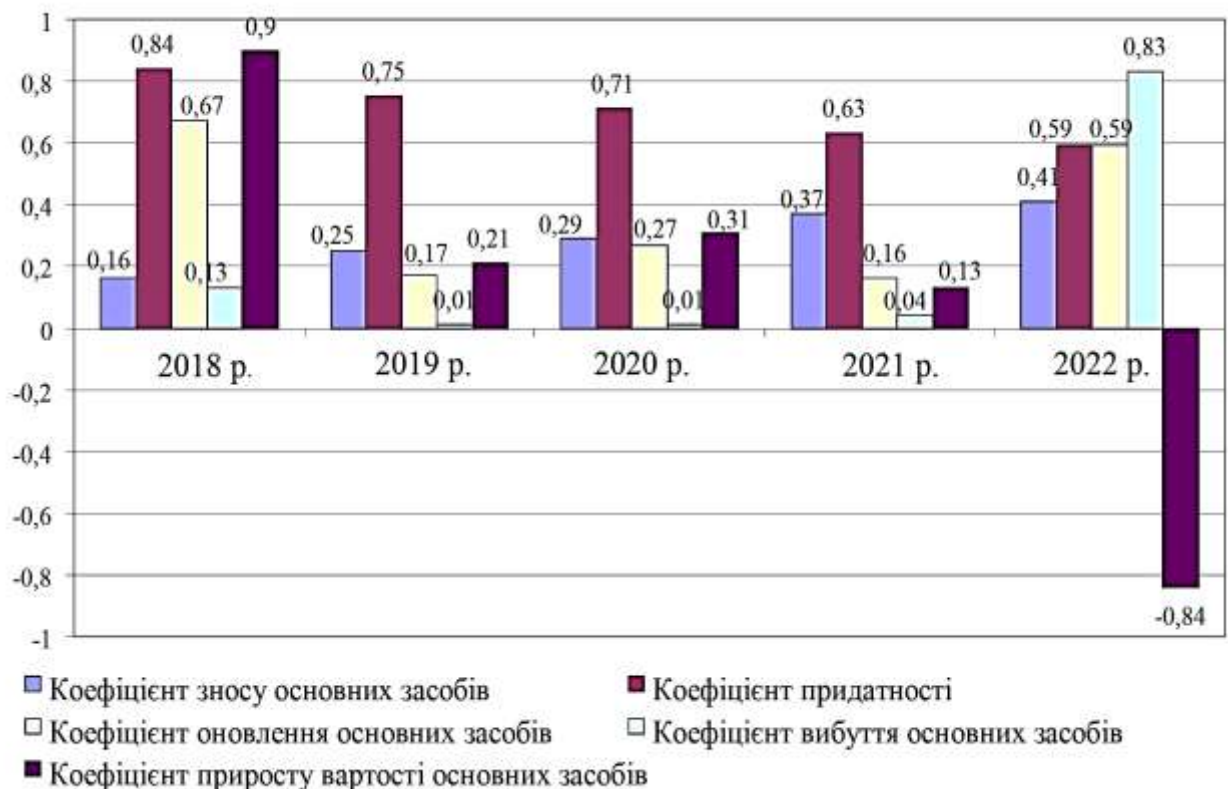

Рис. 2.1. Динаміка показників стану основних засобів підприємства, 2018-2022 рр.

Отже, майновий стан можна класифікувати як задовільний.

Коефіцієнт покриття (табл. 2.6) свідчить про те, якою мірою підприємство може покрити поточні зобов'язання, реалізувавши власні оборотні кошти.

Показники ліквідності та платоспроможності підприємства

Показники	Рік					Відхилення +/-	
	2018	2019	2020	2021	2022	2022- 2018 рр.	2022- 2021 рр.
Коефіцієнт покриття	0,86	2,35	2,04	2,37	4,27	3,41	1,90
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,48	1,24	1,29	1,69	3,71	3,23	2,02
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,04	0,06	0,02	0,22	2,14	2,10	1,92
Чистий оборотний капітал, тис. грн	4579,1	19389,6	31199,3	51481,4	91080,0	95659,1	39598,6

Дані таблиці 2.6 вказують на необхідність не лише погасити заборгованість, а й залишити її для подальшої діяльності у вигляді стабільних зобов'язань, тому цей показник має бути більшим за 100 %. У 2018 році він становив 0,86, тобто підприємство може покрити 86 % своїх поточних зобов'язань. Але у 2022 році цей показник піднявся до 4,27, що було пов'язано зі збільшенням загальних ліквідних активів компанії, зокрема збільшенням грошових коштів та їх еквівалентів у результаті продажу старішої власності. Таким чином, ліквідні активи у 2022 році порівняно з 2018 роком зросли більш ніж утричі, в абсолютному значенні приблизно 89638,3 тис. грн.

Оцінюючи динаміку показників ліквідності та платоспроможності, необхідно зазначити зростання їх коефіцієнтного ряду за роки дослідження (рис. 2.2).

Рис. 2.2. Динаміка показників ліквідності та платоспроможності підприємства, 2018-2022 рр.

Аналіз рис. 2.2. свідчить, що коефіцієнт швидкої ліквідності характеризує здатність підприємства розплачуватися за боргами за рахунок ліквідних активів, але за вирахуванням резервів, оскільки вони в свою чергу мають повільну ліквідність. За аналізований період показник зріс більш ніж у 6 разів, що пов'язано зі значним збільшенням у 3 рази обсягу дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги у 2018-2021 роках, а також зростанням дебіторської заборгованості у 2022 році за розрахунками з бюджетом на 106,8 % відповідно.

Коефіцієнт абсолютної поточності вказує на те, скільки боргів має підприємство, які можна негайно погасити. У 2018-2020 роках ця ймовірність становила від 2 % до 6 %, що було негативним для підприємства, оскільки нормативне значення цього показника коливалося від 0,20 до 0,25. У 2021 році цей норматив підвищили вдсятеро до 0,22, а в 2020 році підняли до 2,14. В основному це відбулося за рахунок збільшення готівки в національній валюті, яка у 2022 році становила 52 522 тис. грн або у 8 разів.

Отже, можна сказати, що під ліквідністю підприємства розуміється здатність будь-якого його активу в будь-який момент бути конвертованою в гроші (кошти) без додаткових витрат. І рівень ліквідності залежить від

тривалості часу, протягом якого може відбутися цей перехід. Чим менший цей час, тим вища ліквідність.

Крім показників ліквідності та платоспроможності, фінансовий стан досліджуваного підприємства характеризують показники фінансової стійкості та ділової активності, які аналізуються нижче.

Фінансова стійкість підприємства передбачає, що вкладені в діяльність ресурси повинні повертатися за рахунок грошових надходжень від господарського процесу, а отриманий прибуток повинен забезпечувати самофінансування та незалежність від зовнішніх джерел фінансування діяльності.

Показник фінансової стійкості визначає рівень фінансового ризику, пов'язаного зі структурою джерел формування капіталу підприємства, і таким чином визначає ступінь його фінансової стійкості в процесі подальшого розвитку (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Показники фінансової стійкості підприємства, 2018-2022 рр.

Показники	Рік					Відхилення +/-	
	2018	2019	2020	2021	2022	2022-2018	2022-2021
Коефіцієнт автономії	0,39	0,73	0,65	0,74	0,82	0,43	0,08
Коефіцієнт фінансування	1,58	0,37	0,53	0,35	0,22	-1,36	-0,13
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,63	2,67	1,89	2,89	4,53	3,90	1,64
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами	-0,16	0,57	0,51	0,58	0,77	0,93	0,19
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	-0,18	0,29	0,34	0,40	0,61	0,79	0,21

Аналіз фінансових показників підприємства включає порівняння його вартості з фундаментальною вартістю та вивчення динаміки за звітний період та за базові роки. З таблиці 2.7 видно, що за відповідний період фінансова стійкість підприємства покращилася. Якщо у 2018 році коефіцієнт автономії становив 0,39, то у 2022 році він становитиме 0,82.

Динаміку показників ряду коефіцієнтів фінансової стійкості підприємства з 2018 по 2022 роки наведено на рис. 2.3.

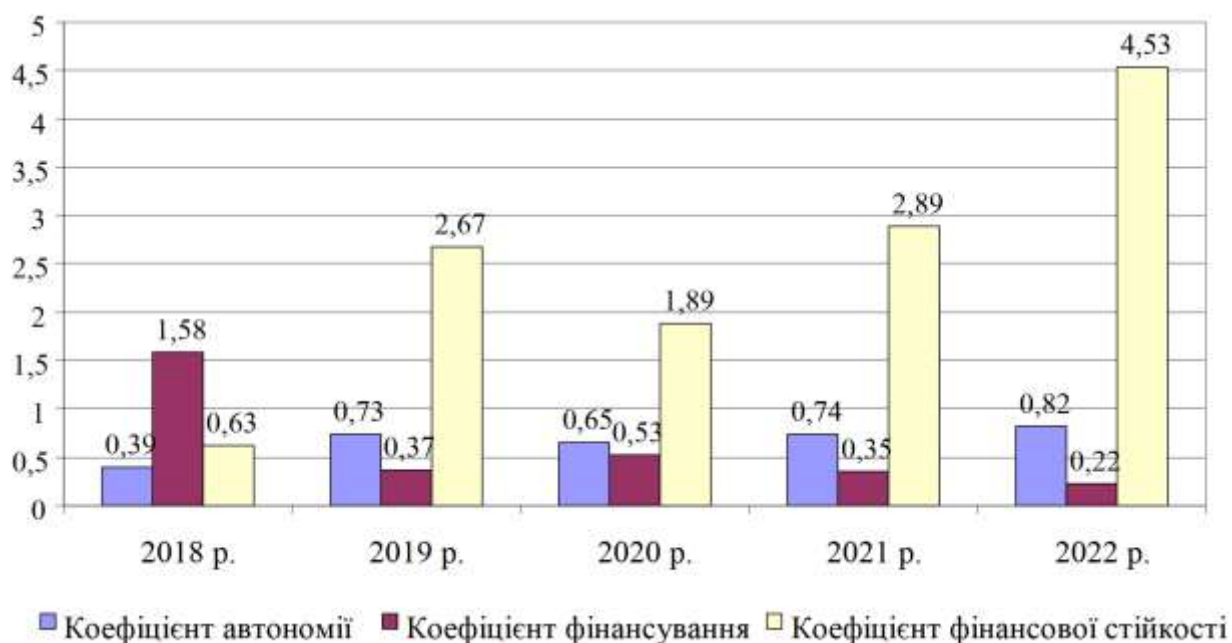

Рис. 2.3. Динаміка показників фінансової стійкості підприємства, 2018-2022 рр.

Згідно з даними на рис. 2.3, видно збільшення коефіцієнта автономії, що свідчить про зростання фінансової незалежності підприємства, підвищується гарантія щодо погашення своїх зобов'язань та розширюється можливість залучення коштів ззовні. Коефіцієнт фінансування за аналізований період знизився на 86,0 %, що є позитивною тенденцією та свідчить про меншу залежність від позикових коштів. При цьому у 2022 році зобов'язання підприємства становили лише 22,0 % власного капіталу.

Показник фінансової стійкості характеризує відносний обсяг залучених власних грошових коштів на 1 грн. З 2018 по 2022 рік значення цього показника зросло з 0,63 грн до 4,53 грн, що також можна вважати позитивною тенденцією.

Аналізуючи показники господарської діяльності (табл. 2.8), слід зазначити, що з року в рік знижуються як показники його активів, так і показники оборотності власного капіталу. Це є негативним явищем для підприємства, оскільки в цьому випадку кошти не вивільняються з обігу, а є результатом нераціонального використання наявних ресурсів підприємства.

Тому протягом останніх 5 років діяльності підприємства спостерігався тренд 1 грн. Дебіторська заборгованість становить дедалі меншу частку гривні в чистому прибутку.

Таблиця 2.8

Показники ділової активності підприємства, 2018-2022 рр.

Показники	Рік					Відхилення +/-	
	2018	2019	2020	2021	2022	2022-2018	2022-2021
Коефіцієнт оборотності активів	2,18	2,02	1,63	1,66	1,24	-0,94	-0,42
Коефіцієнт обертання дебіторської заборгованості	6,77	10,19	7,30	5,79	4,53	-2,24	-1,26
Коефіцієнт обертання кредиторської заборгованості	4,31	5,51	6,64	5,75	5,22	0,91	-0,53
Строк погашення дебіторської заборгованості, днів	53,21	35,31	49,35	62,18	79,43	26,22	17,25
Строк погашення кредиторської заборгованості, днів	83,50	65,36	54,22	62,56	68,97	-14,53	6,41
Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів	8,83	8,43	7,46	7,75	7,93	-0,9	0,18
Коефіцієнт оборотності основних засобів	4,20	2,73	2,08	2,28	2,59	-1,61	0,31
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	5,56	3,43	2,38	2,36	1,59	-3,97	-0,77
Операційний цикл, дні	93,98	78,00	97,60	108,6	124,9	30,92	16,3
Фінансовий цикл, дні	10,48	12,64	43,38	46,07	55,89	45,41	9,82

Отже, позитивно оцінюється термін погашення кредиторської заборгованості за 2018-2022 роки, так як підприємство може використовувати залучені грошові кошти, нівелюючи при цьому недостатність розрахунків з дебіторами. Таким чином термін погашення кредиторської заборгованості у 2022 році становить 69 днів.

Важливого значення у проведенні аналізу виробничо-господарської діяльності підприємства має рентабельність діяльності, яка є відносним

показником, і означає дохідність чи прибутковість виробничих процесів, характеризує ефективність будь-якої господарської операції.

Коефіцієнтна оцінка рентабельності активів, рентабельності власного капіталу та рентабельності продажів підприємства (табл. 2.9) показує, скільки чистого прибутку підприємство отримає на 1 грн інвестування в активи. Показник зріс з 0,16 у 2018 році до 0,28 у 2022 році, зменшившись на 46,43 %, що відображено в показнику за 2022 рік, в якому після інвестування в активи підприємство отримало 1,5 коп. чистого прибутку.

Таблиця 2.9

Показники рентабельності діяльності підприємства, 2018-2022 рр.

Показники	Рік					Відхилення +/-	
	2018	2019	2020	2021	2022	2022 до 2018	2022 до 2021
Коефіцієнт рентабельності активів	0,16	0,21	0,20	0,28	0,15	-0,01	-0,13
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	0,41	0,37	0,30	0,40	0,19	-0,22	-0,21
Коефіцієнт рентабельності діяльності	0,07	0,11	0,12	0,17	0,12	0,05	-0,05
Коефіцієнт рентабельності продукції	0,14	0,18	0,22	0,30	0,26	0,12	-0,04

Отже, підсумовуючи все вищесказане, можна сказати, що, по-перше, у 2018-2022 роках досліджуване підприємство мало абсолютну фінансову стійкість, що саме по собі вже свідчить про надійність цього суб'єкта господарювання, тобто підприємство не залежить від несприятливій зміни на ринках позичкового капіталу.

По-друге, коефіцієнт автономії за аналізований період зріс на 110,25 % – це свідчить про те, що 82 % від загального обсягу коштів у розпорядженні підприємства в цінах 2022 року становив власний капітал.

По-третє, виконання «золотого» правила економіки є свідченням раціональності процесу і надання пов'язаних послуг що здійснює підприємство, тобто воно йде шляхом інтенсифікації виробничого процесу, коли кожна додаткова одиниця ресурсів приносить дохід на вкладені ресурси.

2.3. Виявлення основних факторів впливу на рівень економічної безпеки підприємства

Дослідження основних факторів впливу на економічну безпеку підприємства є дуже актуальним у сучасних умовах економічного середовища, що швидко змінюється. В умовах глобалізації, нестабільності економіки, конкуренції та ризиків необхідне постійне аналізування основних факторів впливу та оцінка економічної безпеки підприємства для запобігання загрозам та мінімізації можливих ризиків. Також, дослідження основних факторів впливу на економічну безпеку підприємства дає можливість виявити вразливі місця та загрози для підприємства, визначити стратегії щодо їх зниження та покращення рівня безпеки. Допомогає підприємству бути готовим до змін у зовнішньому середовищі, прогнозувати можливі ризики та приймати рішення на основі обґрунтованих даних.

Чинники, що формують відповідний рівень економічної безпеки підприємства, різноманітні і в кожній галузі виробництва мають свою специфіку. Однак є загальні, типові чинники, що впливають на рівень економічної безпеки підприємства незалежно від форм власності та галузі виробництва, а саме:

1. Безпосередні чинники виробництва – основні чинники, які безпосередньо забезпечують діяльність виробництва. До них належать: безпосереднє розміщення підприємства (територія); наявні природні ресурси та умови їх розміщення на цій території, доступність використання та якісні показники; наявність трудових ресурсів, їх освітньо-кваліфікаційний рівень; наявна виробнича інфраструктура, можливий обсяг її використання; соціально-економічна інфраструктура і рівень матеріального достатку населення.

2. Стабільний попит на продукцію – чинник, який також відіграє важливу роль у рівномірному пропозиційному розвитку виробництва. Він охоплює: укладені довготермінові контракти на реалізацію продукції з її споживачами; рівень конкурентоспроможності продукції, що виробляється; якісно-гарантійні показники виробів; обґрунтовані прогнози щодо стабільності ринку певного виду продукції; державне та регіональне замовлення на виготовлену продукцію.

3. Надійність постачальників, передусім тих, що забезпечують постачання основної сировини і матеріалів. Для цього потрібно: мати довготермінові договори на поставку необхідної сировини і матеріалів, враховуючи терміни постачання та їхні якісні показники; знати можливості постачальників і не допускати монопольності в їх поставках; для цього, як правило, потрібно мати 3-4 і більше постачальників сировини і матеріалів, щоб була гарантія стабільної цінової політики щодо сировини, матеріалів та інших комплектуючих.

4. Зовнішня конкуренція на продукцію, призначену на експорт. Ця продукція має: відповідати міжнародним стандартам; за якісними показниками і сервісним обслуговуванням бути конкурентоспроможною; мати обґрунтовану та прогнозовану перспективу; бути конкурентоспроможною щодо продукції, яка імпортується в нашу країну, з метою скорочення ввезення в Україну продукції, яку можуть виготовляти вітчизняні підприємства.

5. Державне економічне регулювання діяльності підприємства, яке полягає: у захисті власного товаровиробника незалежно від форм власності на засоби виробництва; регулюванні державної податкової політики; сприянні виробництву, враховуючи економічні, територіальні та інші аспекти; сприянні виробництву продукції, яка ввозиться як критичний імпорт; державному замовленні на товари, які фінансуються за рахунок бюджету, і скорочення імпорту на ці товари.

6. Надійний захист комерційної таємниці. Держава має гарантувати таємницю на науково-технічні досягнення, розроблення нових технологій, інтелектуальну власність, ноу-хау, у тому числі й комерційні таємниці. Економічна безпека підприємства.

7. Компетентність керівництва підприємства. Найважливіші чинники, які можуть найбільш активно впливати на рівень економічної безпеки підприємства, — це високий професіоналізм керівництва і команди його менеджерів (висококваліфіковані кадри; система їх підготовки і форми навчання; створення для них відповідних виробничих і соціально-економічних умов).

Є й інші чинники економічної безпеки підприємства, які не пов'язані з безпосередньою виробничою діяльністю, але істотно впливають на стан виробництва. Вони пов'язані з поведінкою окремих людей, їх мораллю, духовністю. Дослідимо вплив факторів на економічну безпеку підприємства використавши PEST-аналіз (табл. 2.10).

Таблиця 2.10

PEST-аналіз ТОВ «Агротех-Гарантія» за 2022 рік

Політичні фактори	Вплив фактору	Соціальні фактори	Вплив фактору
Бойові дії в Україні	-3	Відтік висококваліфікованих кадрів за кордон	-2
Недосконале законодавство	-2	Незначна мотивація праці	-2
Політична нестабільність	-2	Соціальний захист аграрних підприємств	-3
Бюрократизація і рівень корупції	-3	Психологічний клімат в колективі	+1
Підтримка міжнародних організацій та країн-партнерів;	0	Кадровий дефіцит	-1
Європейський вектор розвитку	+1	Зміна доходів населення.	-2
Активний рух щодо децентралізації;	+3	Демографічні зміни	-1
		Ставлення до натуральних і екологічно чистих продуктів	+2
	-7		-8
Економічні фактори	Вплив фактору	Технологічні фактори	Вплив фактору
Значний рівень інфляції	-2	Ресурсозалежність виробництва	-1
Платоспроможність споживачів на внутрішньому ринку збуту	-1	Низький рівень конкурентоспроможності галузі через технологічне відставання	-3
Нестабільність курсу національної валюта	-1	Технологічна відсталість, високий знос основних фондів	-2
Зростання цін на енергоресурсів та сировини	-2	Швидкість оновлення та освоєння нових технологій	+1
Виробничий потенціал	+2	Витрати на дослідження і розробки	-1
Рівень попиту	+1	Недостатня увага та брак фінансової підтримки державою науки та інновацій	-2
Рівень розвитку бізнес середовища	+1		
	-3		-8

При проведенні PEST-аналізу необхідно проаналізувати можливий вплив на діяльність підприємства чотирьох основних факторів макроекономічного

середовища: Political політичний; Economic економічний; Social соціальний; Technological технологічний [28].

Відзначимо, що оцінка факторів здійснювалась із використанням шкали відносної важливості від 3 (сильний позитивний вплив фактору) до -3 (сильний негативний вплив фактору); 0 (нейтральний вплив фактору). Звісно, приведені фактори мають значний вплив на діяльність українських аграрних підприємств, проте сьогодні, їх важливість змінила пріоритетність: соціальні, політичні та технологічні фактори впливу набувають все більшої ваги. Слід відзначити важливість органічного виробництва, адже органічне сільське господарство в Україні дійсно має значний потенціал, але стикається з рядом викликів і обмежень. За правильної стратегії та підтримки з боку держави, Україна може розвивати свою органічну сільськогосподарську галузь та стати гравцем на міжнародних ринках органічної продукції. Залучення інвестицій, освіта, підвищення обізнаності споживачів та підтримка фермерів можуть сприяти цьому процесу.

Отже, підприємство має багатий досвід роботи на ринку сільськогосподарської продукції, колектив знайомий зі специфікою діяльності, вигідне географічне положення, у споживачів склалося приємне враження від сільськогосподарської продукції, яку виробляє підприємство, існує суворе виробнича дисципліна, команда, а також постійна модернізація та автоматизація, впровадження новітніх технологій. Результатом аналізу є те, що суб'єкти дослідження мають усі можливості для підвищення рівня своєї економічної безпеки: пошуку нових каналів збуту, вдосконалення цінової політики, підвищення якості персоналу, вдосконалення та розвитку системи матеріального та розумового стимулювання праці.

РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ З МЕТОЮ ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА

Функціонування підприємства за умов впливу внутрішніх та зовнішніх загроз, що загострюється конкуренцією передбачає виконання комплексу процесів з управління економічною безпекою. Серед таких важливих процесів можемо виділити:

- емпіричний аналіз факторів та загроз економічної безпеки;
- оцінку їх можливого впливу на стан економічної безпеки;
- моніторинг та контроль індикаторів економічної безпеки;
- визначення меж допустимих значень потенційної шкоди через реалізацію загроз;
- виконання заходів щодо зниження рівня впливу таких загроз на економічну безпеку підприємства.

Для максимальної захищеності підприємства від нестабільності та досягнення адаптивності до економічних умов повинні виконуватись щодо всіх функціональних складових підприємства.

Залежно від розглянутої функціональної складової сукупність засобів та методів, які застосовують у процесах гарантування економічної безпеки, може змінюватись. Завдання управління економічною безпекою для функціональних складових також відрізнятимуться, наприклад:

- досягнення фінансової ефективності та незалежності підприємства;
- забезпечення високої конкурентоспроможності продукції;
- оптимізація процесів управління та структури підприємства;
- підтримання кадрового потенціалу;
- захищеність сфер діяльності підприємства у правовій сфері;
- створення доступного ІТ-середовища підприємства та його захист;
- нівелювання впливу виробничих процесів на зовнішнє середовище.

Відмічено, що «результати оцінки стану економічної безпеки аграрних підприємств показали їхню здатність стабільно функціонувати та застосовувати наявні ресурси для запобігання впливу більшості загроз. В умовах економічної

нестабільності для запобігання погіршення стану економічної безпеки потрібне перевизначення стратегічно значущих напрямів забезпечення безпеки, створення алгоритмів моніторингу, оцінки та нівелювання впливу загроз» [18].

Логічним розвитком дій щодо застосування певних процесів управління економічною безпекою є їх систематизація та упорядкування.

Крупським О.П. та Стасюком Ю.М. пропонується об'єднання процесів управління економічною безпекою підприємства в єдину систему. Ключовою особливістю системи є послідовність та безперервність виконання її процесів [22].

Одним із найважливіших процесів управління економічною безпекою підприємства є оцінка її поточного стану. Під оцінкою економічної безпеки у літературі розуміється послідовність таких дій: виявлення значимих чинників (якісний аналіз), їх чисельна інтерпретація (кількісний аналіз), оцінка впливу кожного з факторів та оцінка комплексного впливу факторів стан економічної безпеки підприємства.

Поліпшення ж поточного стану економічної безпеки до стійкого потребує запровадження чи розширення комплексу організаційних, управлінських, економічних заходів, вкладених у превентивний захист внутрішніх та зовнішніх інтересів підприємства. Такий комплекс заходів називають системою гарантування економічної безпеки, яка реалізується у кілька етапів [21]:

- формулювання мети та принципів управління підприємством;
- якісна оцінка потенціалу розвитку компанії, сильних та слабких сторін, аналіз зовнішнього та внутрішнього бізнес-середовища;
- ідентифікація, якісний та кількісний аналіз загроз безпеці, визначення факторів успішного функціонування;
- генерування стратегії досягнення економічної безпеки;
- оцінка значущості потенційних загроз безпеці;
- оцінка стану економічної безпеки підприємства;
- передбачення впливу загроз при їх можливій ескалації;

- розробка превентивних заходів захисту (за наявності потенційних загроз), реалізація реактивних заходів захисту (за активного впливу проявів загроз);

- винесення управлінських рішень з урахуванням існуючих та прогнозованих загроз безпеці.

Формація створення умов щодо досягнення економічної безпеки підприємства повинна відрізнятися адаптивністю до поточних умов функціонування, широким набором інструментів, що застосовуються, постійним поліпшенням якості аналізу економічних індикаторів. Існує кілька функцій, які має виконувати формація гарантування економічної безпеки, серед них:

- захисна функція (запобігання або зменшення сили впливу внутрішніх чи зовнішніх загроз за рахунок ресурсів, які були накопичені);

- регулятивна функція (надання регулюючого впливу на потенційне середовище виникнення загроз);

- превентивна функція (передбачення виникнення загроз та сили їх можливого прояву, мобілізація ресурсів на стримування загроз, що знову виникають);

- компенсаторна функція (запобігання діючим загрозам, нівелювання наслідків їх впливу, компенсація втрат);

- інноваційна функція (застосування сучасних методик, спеціально розроблених та пропонованих під специфіку підприємства з використанням інноваційного інструментарію).

Загальну цільову схему щодо гарантування економічної безпеки представлено на рис. 3.1

Найбільш широко підприємства, застосовують реактивний підхід до гарантування економічної безпеки. Реактивний підхід передбачає реакцію вже на виниклі загрози або певного ступеню впевненості у їх виникненні [33]. Як зазначалося раніше, для більшої ефективності нейтралізації загроз економічній безпеці можливо приміняти і попереджувальний підхід, що дозволяє мінімізувати саму ймовірність виникнення загроз.

Рис. 3.1. Формування умов щодо досягнення підприємством економічної безпеки

Застосування запобіжного підходу передбачає прогнозування значень відібраних індикаторів економічної безпеки та підготовку ресурсів у зв'язку з майбутньою реакцією на динаміку цих індикаторів. Зрозуміло, навіть такий підхід не може ручатися за повну ліквідацію загроз економічній безпеці, тому необхідно комбіновано пристосовувати й реактивний, і попереджувальний підходи. Запобіжний підхід має схожі етапи реалізації з реактивним підходом, проте їх порядок слідування після вибору стратегії розходиться на дві гілки.

Насамперед відбувається прогнозування впливу загроз, визначення превентивних заходів запобігання та розрахунок потенційного ефекту від їх реалізації. Якщо ефект реалізації превентивних заходів є позитивним – відбувається їх реалізація та ініціюється визначення заходів реактивного реагування [35].

Відповідальність за функціонування системи управління економічною безпекою також поділено між усіма рівнями управління. Відповідальність за

безпосереднє управління загрозами покладена на власники бізнес-процесів та функціональні управління.

Контроль за діяльністю щодо економічної безпеки поділено на внутрішній та зовнішній та покладено на відповідні комітети керівників та служби аудиту. Гарантом забезпечення контролю за станом економічної безпеки та ефективністю системи її управління є Рада директорів підприємства, яка транслює необхідну інформацію акціонерам.

В основному фокусі підприємства знаходиться схожий набір груп загроз, згладжування яких дозволяє максимально ефективно управляти станом економічної безпеки. Серед таких загроз можуть бути:

- загрози охорони праці та виробничої безпеки;
- екологічні загрози;
- стратегічні загрози геополітичного розвитку;
- зовнішньо- та внутрішньоринкові загрози;
- загрози збереження операційної ефективності;
- загрози зміни законодавства та права;
- інформаційні загрози.

Розглянута методика комплексної оцінки економічної безпеки може передбачати дію певних загроз економічної безпеки підприємств і результативно інтегрувати в структуру гарантування економічної безпеки. Як правило її застосування передбачається на рівні другої лінії захисту (функціональні управління), які зраховують показник, що відображає стан економічної безпеки.

Процеси моніторингу індикаторів та контролю впливу загроз економічній безпеці, що йдуть за етапом оцінки комплексного стану безпеки підприємства, також є засобами діагностики. Результат виконання цих взаємопов'язаних процесів (рис. 3.2) впливатиме на базу передумов для прийняття управлінських рішень і, зрештою, на стійкий стан економічної безпеки.

Рис. 3.2. Взаємозв'язок процесів моніторингу та контролю впливу в організації гарантування економічної безпеки підприємства

Одним із перспективним застосуванням пропонованої нечітко-логічної моделі є використання її для завдань прогнозування. Метою розробки в даному випадку буде необхідність проведення аналізу потенційного впливу загроз економічній безпеці. Для цього необхідне доповнення існуючого математичного апарату (введення нечітких множин другого порядку), розширення бази індикаторів економічної безпеки.

Методи та інструменти системи управління фінансовою безпекою підприємства (табл. 3.1) були розглянуті для того, щоб розглянути проблеми системи економічної безпеки та розробити заходи щодо підвищення її ефективності.

Ефективне управління фінансово-економічною стійкістю компанії вимагає ефективної системи фінансового менеджменту, здатної забезпечити компроміс між інтересами розвитку компанії, забезпеченням достатнього обсягу

фінансових ресурсів і платоспроможності. Основними стратегічними цілями компанії повинні бути максимізація прибутку, оптимізація структури капіталу та забезпечення економічної стабільності, забезпечення інвестиційної привабливості компанії та підвищення конкурентоспроможності компанії на ринку.

Таблиця 3.1.

Шляхи вдосконалення механізму підвищення рівня економічної безпеки підприємства

Методи	Інструменти	Заходи
Інституційно-правові	творення відділу економічної безпеки та його імплементація в організаційну структуру управління підприємством	– запровадження моніторингу рівня економічної безпеки та її складових; – прогнозування ризиків та розробка заходів з їх нейтралізації; – коригування планових показників діяльності у контексті забезпечення економічної безпеки; – розробка системи правил та режимів безпеки.
	Виділення сектора економічної безпеки в межах юридичного відділу	– створення інструкцій про матеріальну відповідальність та захист комерційної таємниці; – моніторинг законодавства та захист підприємства від дій і рішень органів державного управління; – управління інституційними характеристиками безпеки в межах юридичних відносин із контрагентами; – реєстрація документів, прав власності.
Інформаційні	Створення механізму оперативного реагування на загрози інформаційній безпеці та поширення негативної інформації про підприємство	– аналіз, облік комерційної інформації; – створення надійної системи захисту інформації та каналів її проходження; – використання сучасних технологій захисту інформації (систем кодування і шифрування)
Організаційно-технологічні	Підвищення ефективності управління безпекою	– впровадження на підприємстві міжнародних систем управління якістю.
Економічні	Підвищення економічної ефективності використання ресурсів підприємства	– реалізація заходів, спрямованих на підвищення ефективності використання господарських ресурсів; – оцінка рівня сучасності та продуктивності матеріально-технічної бази, пошук резервів їх
Економічні		- покращення; – підвищення рентабельності активів та конкурентоспроможності підприємства.
	Створення передумов розвитку підприємства Забезпечення доступу до ресурсів та ринків	– фінансування заходів із прогнозування розвитку ринкової кон'юнктури, інституціонального регламентування фінансово-господарської діяльності та ресурсного забезпечення
Адміністративні	Встановлення фізичного захисту та автоматизованих систем безпеки	– введення режимів входу/виходу персоналу та відвідувачів; – створення перешкод для доступу до охоронного майна.
Соціально-психологічні	Підвищення рівня мотивації персоналу в системі безпеки підприємства	– реалізація заходів матеріального стимулювання; – створення ефективної системи морального заохочення працівників; – розробка правил поведінки; – створення атмосфери корпоративного духу

Процес забезпечення економічної безпеки підприємства є досить складним і охоплює широке коло елементів, найбільш оптимально поєднавши які підприємство матиме змогу забезпечити свій стабільний розвиток. Тому для того, щоб забезпечити безперебійне функціонування компанії та уникнути зовнішніх і внутрішніх загроз, необхідно забезпечити її фінансову та економічну безпеку. З іншого боку, для ефективної реалізації економічної безпеки підприємства необхідно розробити та впровадити механізм забезпечення економічної безпеки підприємства.

Основою механізму забезпечення економічної безпеки підприємства є системне поєднання конкретних засобів, методів, важелів та створених на основі принципу забезпечення економічної безпеки інформаційно-аналітичних матеріалів, які об'єктивно існують як майнові права та створюються правлінням забезпечувача для суб'єктів товариства з метою реалізації та захисту їх фінансових інтересів.

Важливо визначити коло питань, яким слід приділити особливу увагу для запобігання загрозам економічної безпеки:

- забезпечення та підтримання високого рівня кваліфікації співробітників у будь-який час;
- забезпечення розвитку технічної та технологічної компетенції та потенціалу компанії для досягнення необхідного рівня конкурентоспроможності;
- підвищення ефективності управління;
- забезпечення економічної стабільності та економічного зростання підприємства.

Формація щодо гарантування економічної безпеки підприємства буде ефективною у тому випадку, якщо в її рамках функціонуватиме сукупність механізмів та інструментів, що забезпечують дієвий захист від впливу загроз економічній безпеці.

ВИСНОВКИ

Сільське господарство є ключовим сектором економіки України, який забезпечує не лише її продовольчу безпеку, але й значну частку експорт-них надходжень. Україна є одним з світових експортерів зернових, олійних та продуктів їх переробки, меду. Однак, з початком повно-масштабного російського вторгнення в Україну, агропромисловий комплекс опинився перед безпрецедентними викликами. Війна змінила умови функціонування агропідприємств, створивши нові загрози для їхньої економічної безпеки та водночас відкривши нові можливості для трансформації та розвитку.

Зауважено, що аналіз економічної безпеки підприємства проводився за класичним підходом, де розглядаються показники фінансові показники.

Провівши оцінку діяльності підприємства можемо відмітити, що у 2022 та 2021 роках у підприємстві спостерігається абсолютна фінансова стійкість, що саме по собі вже свідчить про його надійність, тобто не залежність від несприятливих коливань на ринку позикового капіталу.

Коефіцієнт автономії за аналізований період зріс на 110,25 % - це свідчить про те, що 82,0 % від загальної суми коштів, яку має підприємство у своєму розпорядженні за 2022 рік, становить його власний капітал. Значення коефіцієнта зносу у 2022 році становить 41,0 %, тобто основні засоби потребують модернізації у майбутньому, і зважаючи на той факт що товариство виробниче, то присутні певні ризики. Збільшення оборотних активів в 4 рази за аналізований період відбулося внаслідок реалізації більш застарілого обладнання.

Коефіцієнт рентабельності активів показує, скільки чистого прибутку отримає підприємство на 1 грн вкладену в активи. Зрісши з 0,16 у 2018 році до 0,28 у 2022 році, цей показник зменшився на 46,43 %, тобто у 2022 році на 1 грн вкладену в активи, підприємство отримує 15 коп. чистого прибутку. Значення показника за період має збільшуватися, але за 2022 рік на існує низький рівень рентабельності, що пов'язано зі зменшенням обсягу чистого прибутку в даному періоді.

Рентабельність власного капіталу дає змогу визначити прибутковість статутного капіталу, тобто яку віддачу в грошовому вимірі приносить діяльність підприємства в розрахунку на 1 грн власного капіталу. Отримані результати свідчать про зменшення значення аналізованого показника за весь період на 53,66 %. Це спричинено зменшенням у 2022 році суми чистого прибутку товариства на 38,87 % з одночасним збільшенням середньорічної вартості власного капіталу на 16,63 %.

Аналізуючи господарську діяльність, слід звернути увагу на річне зниження показників оборотності активів та капіталу. Це є негативним явищем для підприємства, оскільки в даному випадку кошти з обороту не вивільняються, що є результатом необґрунтованого використання наявних ресурсів. За останні роки роботи намітилася тенденція 1,0 грн. Дебіторська заборгованість становить дедалі менше гривень чистого прибутку. Це означає, що підприємство збільшує обсяг продажів заборгованості, водночас посилюючи свою залежність від своєчасності платежів клієнтів.

Результати оцінки конкурентного середовища дозволяють зробити висновок, що найважливішим фактором, який позитивно впливає на конкурентоспроможність, є його фінансове становище. Фінансовий стан визначає його конкурентний потенціал і відображає здатність підприємства ефективно реагувати на дії конкурентів, виконувати довгострокові зобов'язання, підтримувати і збільшувати доходи від господарської діяльності.

Рекомендовані методи управління економічною безпекою підприємства є наступними: фінансовий аналіз та планування, аналіз рентабельності, ринковий аналіз та маркетинг, технологічний розвиток та інновації, управління ризиками, управління людськими ресурсами, екологічна стійкість, партнерство та кооперація.

Наголошено, що перспективним та актуальним, на зараз, шляхом зміцнення економічної безпеки є вчасна ідентифікація ризиків підприємства та управління ними. Запропоновано адаптивну модель управління ризиками, яка спрямована на те, щоб дозволити підприємству ефективно реагувати на зміни у

внутрішньому та зовнішньому середовищі. Основні принципи адаптивної моделі включають гнучкість, постійний моніторинг та здатність до швидкої адаптації.

Отже, складність економічної ситуації завжди породжують невизначеність очікувань, особливо в контексті можливості недотримання запланованого доходу компанії та зростання конкуренції у господарському обороті, тому дії підприємства щодо управління ризиками мають бути не фрагментарні, а менеджмент підприємства має створити цілісну систему управління ризиками на рівні підприємства, і кожен працівник має усвідомити важливість створення такої системи та бути причетним до неї (в міру своїх повноважень та посадових обов'язків), це має бути корпоративна система управління ризиками.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Cherep A., Dashko I., Ohrenych Yu. Theoretical and methodological bases of formation of the concept of ensuring socio-economic security of enterprises in the context of digitalisation of business processes. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2024. Vol. 10. №. 1. P. 237–246. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2024-10-1-237-246>
2. European Commission. Shaping Europe's digital future. DESI 2023 dashboard for the Digital Decade. DESI 2023 indicators. URL: <https://cutt.ly/Pei9p4tx>
3. Focus Economics Consensus Forecast Ukraine - April 2024. FocusEconomics. 2024. 21 p. URL: www.focus-economics.com.
4. Nesterchuk Iu. O, Ulanchuk V. S., Sokolyuk S. Iu., Zharun O. V., Korotieiev N. A., Blenda N. O. MANAGEMENT OF INNOVATION RISKS. Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва / Редкол.: О.О. Непочатенко (відп. ред.) та ін. Умань: Редакційно-видавничий відділ Уманського НУС, 2023. Вип 102. Ч. 2: Економічні науки. С. 234-243.
5. Актуальні виклики та загрози економічній безпеці України в умовах воєнного стану. Київ, 2024. URL: <http://niss.gov.ua/sites/default/files/2024-05/executive-1.pdf>.
6. Андрійів Н. М. Економічна безпека підприємств харчової промисловості: ключові загрози. *Ефективна економіка*. 2023. № 1. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.1.25>
7. Балдинюк В. Управління ризиками господарської діяльності підприємства та шляхи її зниження. *Економіка та суспільство*. 2023. (57). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-1> (дата звернення: 02.11.2024).
8. Безус Р. М. Механізм стійкості аграрного сектору економіки України до глобальних викликів / Р. М. Безус, А. В. Бойко. *Європейський вектор економічного розвитку*. 2014. № 2(17). С. 22–29.
9. Бутенко В., Байдацький М. Теоретичні основи формування системи управління ризиками на підприємстві. *Економіка та суспільство*. 2023. (50). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-35> (дата звернення: 02.11.2024).

10. Будник Л., Ронська О., Лісецька Л. Фінансова безпека держави в умовах воєнного стану. Галицький економічний вісник. 2022. № 4. Том 77. С. 138-147. DOI: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/77/1100.pdf>
11. Варналій З. С., Білик Р. Р., Хмелевський М. О. Соціальна безпека України: сутність, проблеми та шляхи забезпечення. // Економічний вісник університету. Випуск № 45, 2020. - с. 105.
12. Гарькава В.Ф., Славкова О.П., Волотовська Т.П. Управління ризиками в умовах нестабільності: виклики для менеджменту в Україні. Актуальні питання економічних наук. 2024. Вип. 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aktpekn_2024_1_7 (дата звернення: 02.11.2024).
13. Гобела В. В., Леськів Г.З., Фляк В.М. Моделювання системи ризик-орієнтованого управління підприємством. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія економічна. 2023. № 2. С.10-20
14. Гринкевич С., Когут М., Станкевич М. Еволюція теоретичних концепцій економічної безпеки підприємства. Економіка та суспільство. 2023. №50. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2437/2357> (дата звернення 08.04.2024).
15. Економічна безпека України в умовах довготривалої війни. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/> (дата звернення: 11.06.2024).
16. Економічна безпека та фінансові розслідування: концептиви, прагматика, інструментарій забезпечення : колект. монографія / Васильців Т. Г. та ін. ; за заг. ред д-ра екон. наук, доц. Вівчар О. І. ; Тернопіл. нац. екон. ун-т. Тернопіль: ТНЕУ, 2019. 394 с.
17. Жарун О.В., Чернега І.І., Нестерчук Ю.О., Бленда Н.О., Костюк В.С. Вплив лідерства на процес управління соціально-трудовими відносинами в інституціональному середовищі розвитку підприємництва в контексті економічної безпеки бізнесу // «Актуальні питання у сучасній науці (Серія Економіка)»: журнал. 2023. № 8(14) 2023. С. 150-162.
18. Жарун О.В., Устименко Б. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ. Матеріали VIII

Всеукраїнської науково-практичної конференції «Становлення та розвиток маркетингу в Україні: від теорії до практики» 25 жовтня 2023 року Умань, 2023.с.249-251

19. Запрацювала оновлена програма компенсації 25% вартості української сільськогосподарської техніки та обладнання. Дія. Бізнес. Головна сторінка. [URL:https://business.diia.gov.ua/cases/agribusiness/zpracuvala-onovlena-programa-kompensacii-25-vartosti-ukrainskoi-silskogospodarskoi-tehniki-ta-obladnanna](https://business.diia.gov.ua/cases/agribusiness/zpracuvala-onovlena-programa-kompensacii-25-vartosti-ukrainskoi-silskogospodarskoi-tehniki-ta-obladnanna) (дата звернення: 19.07.2024).

20. Залізнюк В., Сафонік Н., Кая. А. Превентивне управління економічною безпекою в умовах ведення міжнародного бізнесу. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2022. № 41. С. 41–46.

21. Злотнік М., Мельник О. Стратегічне управління впровадженням принципів циркулярної економіки на вітчизняних підприємствах. Підприємництво та інновації. 2020. № 12. С. 112–119.

22. Крупський О.П., Стасюк Ю.М. Управління ризиками суб'єктів підприємництва в сучасних умовах господарювання. Підприємництво: сучасні виклики, тренди та трансформації : моногр. / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Т. Гринько. Дніпро: Видавець Біла К. О., 2023. С.202-224.

23. Міністерство агрополітики та Японське агентство міжнародної співпраці запускають проєкт розвитку малого садівництва. Дія. Бізнес – Головна сторінка. URL: <https://business.diia.gov.ua/cases/agribusiness/ministerstvo-agropolitiki-ta-aponske-agentstvo-miznarodnoi-spivpraci-zapuskaut-proekt-rozvitku-malogo-sadiv-nictva> (дата звернення: 28.06.2024).

24. Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство : монографія / В. М. Геєць, М. О. Кизим, Т. С. Клебанова, О. І. Черняк ; за ред. В. М. Гейця. Х. : ВД «ІНЖЕК», 2006. 240 с.

25. Насад Н.В., Сало А.Я. Методологічні підходи до управління ризиками. Економіка. Менеджмент. Бізнес.2024. № 1(44). С. 78-81.

26. Негрей, М., Тараненко, А., & Костенко, І. (2022). Аграрний сектор України в умовах війни: проблеми та перспективи. Економіка та суспільство. №40. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-38>
27. Овчарук О.М., Переверзєв С.С. Антикризове управління підприємством: актуальні аспекти. Наукові інновації та передові технології. 2024. № 2(30). URL:<http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/view/9056> (дата звернення: 02.11.2024).
28. Олійник І.В. Управління ризиками в системі формування адаптивних організаційних структур. Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. 2024. Випуск 2(112). С. 52-59.
29. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19> (дата звернення: 16.10.2024).
30. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року. Указ Президента України № 722/2019. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825> (дата звернення: 16.10.2024).
31. Прокопишен О.С. Система антикризового управління як підґрунтя попередження кризових явищ на підприємствах. Інвестиції: практика та досвід. 2021. № 9. С. 40-45.
32. Романовська Ю. А. Соціально-економічна безпека міста: аналіз характерних рис. Вчені записки Університету «КРОК». 2021. № 4 (64). С. 182–192.
33. Рязанова Н.О. Формування системи управління ризиками на промислових підприємствах. Академічний огляд. 2022. № 1 (56). С. 63-71.
34. Сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
35. Сисоліна Н.П, Сисоліна І.П. Стратегічні орієнтири управління інноваційним потенціалом в агробізнесі // Перспективи ефективних управлінських рішень у бізнесі та проєктах : матеріали VIII Міжнародної

науково-практичної конференції (17 листопада 2023 р., м. Одеса) Одеса: МГУ, 2023. С. 109–112.

36. Ситник Н.С., Кравченко Б.О. Фінансова безпека держави: загрози та виклики в умовах війни. *Modern Economics*. 2024. № 44(2024). С. 181-189.

37. Стратегія економічної безпеки України на період до 2025 року, затверджена Указом Президента України № 347/2021 від 11 серпня 2021 року. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3472021-39613>(дата звернення: 16.10.2024).

38. Стратегія національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни», затверджена Указом Президента України № 392/2020 від 14 вересня 2020 року № 392. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037> (дата звернення: 16.10.2024).

39. Тебенко В.М., Болтянська Л.О., Лисак О.І. Управління ризиками як напрям забезпечення конкурентоспроможності підприємства. Збірник наукових праць ТДАТУ імені Дмитра Моторного (економічні науки). 2023. №3(49). С. 169-177.

40. Ткаченко. О. Антикризове управління як комплексна система запобігання кризовим ситуаціям. *Modeling the development of the economic systems*. 2023. DOI:10.31891/mdes/2023-7-30

41. Ткачук В. І., Яремова М. І. Економічна безпека сільськогосподарських підприємств. Електронне наукове фазове видання «Ефективна економіка» № 6. 2019. С.12-19.

42. Федик О. Управління ризиками господарської діяльності підприємств. Організаційно-економічні та соціальні складові розвитку підприємництва: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції, 22 травня 2024 р. Львів: ЛНУП, 2024. С. 30.

43. Філіппов В.Ю., Перевозна М.О., Пнтус К.М. Заходи підвищення ефективності системи управління ризиками на підприємстві в умовах нестабільності. Міжнародний науковий журнал «Граль науки». 2023 № 26 (квітень). С. 82-91.

44. Хадарцев О.В., Міщенко А.Ю. Методичні підходи до оцінювання кризових явищ у діяльності підприємств комунального господарства. Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. 2018. № 6 (105). С. 79-85.

45. Хачатрян В., Красняк О. Економічна безпека в умовах воєнного стану як чинник формування ринку праці молоді. Міжнародний науковий журнал менеджменту, економіки та фінансів. 2024. № 3 (1). С. 24–37. DOI: <https://doi.org/10.46299/j.isjmef.20240301.03>

46. Хоменко І. О. Методичні аспекти превентивного антикризового управління та оцінювання ефективності діяльності підприємства суб'єктів господарювання / І.О.Хоменко, В.В. Концева, Н.В. Бойко; наук. видання: Фінансові дослідження. Київ:2020. № 1. С. 105-117.

47. Шарко М. В. Ресурсний потенціал як основа економічного розвитку підприємства/ М. В. Шарко, Н. В. Гусаріна // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2021. № 4. С. 274-278.